

РОЗДІЛ II

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378:37.011.3-051:81*243:811.124(045)
DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)/2-28-30

Бопко Ігор Зеновійович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Моргун Алла Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет, м.Мукачево

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

У статті з'ясовано, які дидактичні умови сприяють формуванню професійної компетенції майбутніх учителів іноземних мов при вивченні латинської мови. Доведено, що вивчення латинської мови сприяє розширенню світогляду майбутніх учителів іноземних мов, формує в них науковий підхід до сучасних живих мов, дає певні відомості з історії та культури античного світу. Враховуючи, що дисципліна «Латинська мова» являє собою практичний курс, значу увагу і приділено різним видам практичних завдань та завдань до самостійної роботи студентів, виконання яких сприятиме більш активному процесу формування професійної компетенції майбутніх філологів.

Ключові слова: дидактичні умови, професійна компетенція, латинська мова, міжпредметні зв'язки.

Постановка проблеми. Одним із завдань Національної стратегії розвитку освіти є створення умов для вивчення іноземних мов на основі ефективної системи виховання на засадах полікультурних цінностей. Невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов є дисципліна «Латинська мова», яка поряд з цілим рядом таких мов, як індійські, іранські, балтійські, слов'янські, германські та інші належить до сім'ї індоевропейських мов і, незважаючи на те, що вважається «мертвою мовою», до сьогодні є джерелом утворення наукової та технічної термінології.

Вивчення латинської мови сприяє розширенню світогляду майбутніх учителів іноземних мов, формує в них науковий підхід до сучасних живих мов, дає певні відомості з історії та культури античного світу. Разом з тим латинська мова вивчається як практична дисципліна, що передбачає комунікативну діяльність – читання, аналіз і переклад текстів, засвоєння латинської лексики, прислів'їв, крилатих виразів. При цьому слід зазначити, що домінуючою діяльністю у процесі вивчення латинської мови є читання. І тут слід звернутися до творів античної спадщини, яка є основою набуття професійної компетенції та долучення до культурного надбання класичного періоду у розвитку світової цивілізації.

Як навчальна дисципліна латинська мова перебуває у тісному зв'язку з такими курсами, як антична та середньовічна література, мовознавство, історична граматики індоевропейських мов та іншими. Окрім цього, вивчення латинської мови сприяє якісному сприйняттю та засвоєнню спеціальних дисциплін, а саме: «Вступ до мовознавства», «Загальне мовознавство», «Історія мови», «Лексикологія», «Історична граматики», «Історія лінгвістичних вчень» та ін.

Аналіз актуальних досліджень та публікацій. Багато праць науковців присвячено різним аспектам вивчення латинської мови. Так, методичним аспектам викладання латинської мови присвячено праці Й. Кобіва, Н. Кацман; теоретичне обґрунтування та практичне використання взаємозв'язаного методу в навчанні граматики класичних мов розкрито у Л. Звонської-Денисюк та В. Шовкового; особливості методики латинської мови як спеціальної мови медицини вивчала О. Беляєва; компетентісний підхід у сучасній освіті опрацьовували І. Козубовська, О. Пометун та інші вчені.

Всебічного і глибшого дослідження потребує проблема формування професійної компетенції студентів-філологів, розробка її функціональної моделі. Оскільки вирішення цих питань виходить за межі статті, у своєму дослідженні ми зупинимось лише на деяких

її аспектах.

Мета статті: з'ясувати, які дидактичні умови сприяють формуванню професійної компетенції майбутнього вчителя іноземних мов при вивченні латинської мови.

Результати дослідження. Рецепція латинських лексем на тлі рідної мови позитивно впливає на усвідомлення тісних генетичних зв'язків європейських мов, їхнього спільного індоевропейського «минулого», постійним процесам запозичення, асиміляції латинських лексичних одиниць, твірних основ та терміноелементів у розвитку та збагаченні лексиконів сучасних мов, зокрема, рідної.

Багато латинських слів увійшло і в українську мову, і це не тільки міжнародна термінологічна лексика, якою користуються науковці в різних сферах знань, а й ті слова, що ми вживаємо повсякденно. Вони так глибоко укорінилися у рідну мову, що вже не сприймаються нами як іноземні, іншомовні, запозичені, наприклад: лінія (linea), олія (oleum), вино (vinum), комора (camera), сокира (securis), котел (catillus), скриня (scrinium), фабрика (fabrica), плід (fructus), форум (forum), основа (fundamentum), лев (leo), учитель (magister), метал (metallum), монета (moneta), стіна (murus), муха (musca), природа (natura), плавання (navigatio), прикраса (ornamentum), батьківщина (patria), професор (professor), піраміда (pyramis), повторення (repetitio), школа (schola), таблиця (tabula), тіло (corpus), колега (collega), будинок (domus), пам'ятник (monumentum) тощо, які до сьогодні знаходяться у нашому активному словнику.

Виходячи з того, що дисципліна «Латинська мова» являє собою практичний курс, вважаємо за можливе значну увагу приділити різним видам практичних завдань та завдань до самостійної роботи студентів. Виконання різноманітних вправ, на нашу думку, сприятиме більш активному процесу формування професійної компетенції майбутніх філологів. У процесі як аудиторної, так і самостійної роботи можна використовувати подачу матеріалу блоками, що сприятиме кращому оволодінню матеріалом.

Рівень сформованості професійної компетенції студентів можна підвищити, якщо створити структурований навчально-методичний комплекс з дисципліни «Латинська мова», який передбачає лінгводидактичну складову в усіх видах навчальної діяльності студентів. Спеціальне структурування навчального матеріалу передбачає відтворення зв'язків та відношень, в тому числі й між навчальними дисциплінами. Просування у вивченні базового навчального матеріалу відбувається на основі ранжування. Основною вимогою до системи завдань є поступове нарощування

складності, варіативність, диференційованість, наступність. Цілісна система завдань має враховувати: певну роль та місце зв'язку у сукупності методів та можливостей теми, виявлення зв'язків між елементами знань. При відборі матеріалу і методів організації навчання необхідно використовувати такі підходи: аспектний, структурний, трансформаційний, структурно-функціональний, тематичний [2, с. 81]. Так, формуванню фонетичних вмінь сприятимуть практичні заняття, присвячені опануванню фонетики латинської мови. Тут вважаємо доречним згадати, що ми вивчаємо звуки латинської мови лише приблизно, оскільки з часів античності до нас не дійшли підручники, які б давали уявлення про правильну вимову латинських звуків, як це робили у стародавньому Римі.

Викладач пояснює вимову звуків і написання літер.

Звук "a" вимовляється як аналогічний звук української мови, наприклад: agnus (агнус) – ягня, arma (арма) – зброя.

Звук "b" вимовляється як українське "б", наприклад: bubo (бубо) – сова, bis (біс) – двічі.

Звук "c" має два варіанти вимови:

1) перед голосними e, i, u та буквосполученнями ae, oe вимовляється як "ц", наприклад: caesa (цера) – віск, cicer (ціцер) – горох;

2) перед голосними a, o, u приголосними та в кінці слова вимовляється як "к", наприклад: caput (капут) – голова, corpus (корпус) – тіло, cuscumis (кукуміс) – огірок, hic (гік) – цей.

Приклад вправи.

Назвати звуки, які мають:

- один варіант вимови (навести приклади слів);
- два варіанти вимови (навести приклади слів).

Матеріал для довідок (фрагмент):

Звук "d" вимовляється як українське "д", наприклад: domus (домус) – будинок, dicere (діцере) – говорити.

Звук "e" вимовляється як українське "е", наприклад: emere (емере) – купувати, educare (едукаре) – виховувати.

Звук "f" вимовляється як українське "ф", наприклад: folium (фоліум) – листок, fumus (фумус) – дим.

Звук "i" має два варіанти вимови:

1) звичайно він вимовляється як українське "і", наприклад: ignis (ігніс) – вогонь, imber (імбер) – дощ;

2) на початку слова перед голосними або всередині слова між голосними "i" вимовляється як українське "й", якщо з наступним голосним становить один склад, наприклад: Ianuarius (януаріус) – січень, Maius (маіус) – травень.

При відборі фонетичного матеріалу для вивчення латинської мови бажано враховувати його відповідність таким критеріям: такий, що використовується в навчальних цілях та яскраво демонструє явища історичної фонетики [3, с.42].

Враховуючи, що оволодіння латинської граматики, знання словотвірних компонентів, структура спеціальних термінів забезпечує професійну підготовку майбутніх вчителів іноземної мови, можна запропонувати наступну вправу: на основі отриманого фрагменту матеріалу продовжити утворення слів з заданими афіксами.

Матеріал для довідок. Серед латинських словотвірних компонентів, які характерні для української технічної термінології, виділяють наступні:

de- (віддалення, скасування): деактивація, деблокування, дегазатор, дегенерація, деконцентрація, демодулятор, десублімація, детоксикація, дешифратор та ін.;

fertum- (залізо): феродинамічний, фероелектрик, феромагнетизм, феромагнетика, фероманган, ферометр, ферометрія, ферорезонанс, феросплав тощо;

multum-(багато): мультівібратор, мультипроцесор, мультіплікатор, мультіпрограмування, мультисистема;

re- (знову, повторювати): реагент, реактанс, реактив, реактор, регенераторний, редукований, реконструкція, рекомбінація та ін.;

ultra- (за, понад, по той бік): ультраакустика,

ультрависокочастотний, ультразвук, ультраконденсатор, ультрафільтр, ультрафільтрація тощо;

unus- (один): уніполярний, унікод, уніфікація, уніфікатор, уніфілярний та ін.;

vibro- (коливаюсь): віброізоляція, віброграф, віброметр, вібромолот, вібропоглинання, віброфон тощо;

video- (дивлюсь, бачу): відеосигнал, відеотелефон, відео карта та ін.

Необхідно враховувати, що відбір граматичного матеріалу для курсу повинен включати ті явища, які у сукупності дають розуміння лінгвістичної системи латинської мови у порівнянні з рідною та західноєвропейською мовою, яку вивчає студент. Вивчення граматики латинської мови із застосуванням порівняльно-зставного методу сприяє свідомому вивченню та кращому засвоєнню мов і тим самим підвищує лінгвістичну компетенцію студентів-філологів. Ми погоджуємося з В. Шовковим у тому, що для формування міжмовної мобільності у свідомості студентів та розуміння змісту граматичного явища варто застосовувати комплекс вправ на зіставлення мов, на переклад окремих граматичних форм, переклад з латинської на рідну і навпаки [6, с. 10].

Загальновідомо, що латинські крилаті вислови, афоризми, прислів'я і приказки, які ми зустрічаємо як у художній, так і у науковій літературі мають виховне й пізнавальне значення. Українська мова запозичила їх чимало, утворила подібні, які майже дослівно відтворюють латинські, що зайвий раз доводить схожість менталітету багатьох європейських народів. Отже, наступна вправа може бути присвячена крилатим латинським висловам та їх відповідникам в рідній мові.

Матеріал для довідок. Ab ovo usque ad mala – Від початку до кінця (дослівно: Від яйця аж до яблук). Amat victoria curam – Перемога любить старанність. Amicitia vitam omāt – Дружба прикрашає життя. Aquila non captat muscas – Орел не ловить мух. Aut cum scuto, aut in scuto – Або зі щитом, або на щиті. Carpe diem – Бережи час (дослівно: Лови день). Contra spem spero – Без надії сподіваюсь. Dum spiro, spero – Доки дихаю, сподіваюсь. Errare humanum est – Людині властиво помилятися. Et fumus patriae est dulcis – І дим батьківщини – приємний. Finis coronat opus – Кінець – ділу вінець. Honores mutant mores – Почесті змінюють характер. Medicus curat, natura sanat – Лікар лікує, природа оздоровлює. Mens sana in corpore sano – У здоровому тілі здоровий дух. Non scholae, sed vitae discimus – Ми вчимося не для школи, а для життя. Nulla dies sine linea – Жодного дня без діла (дослівно: Жодного дня без лінії). Omne initium difficile est – Усякий початок є важкий. Otium post negotium – Відпочинок після діла (на все свій час). Per aspera ad astra – Через труднощі до зірок. Quod licet Iovi, non licet bovi – Що дозволено Юпітерові, не дозволено бикові. Scientia potentia est – Знання – сила. Ubi concordia, ibi victoria – Де згода, там перемога.

Важливою складовою у процесі оволодіння латинською мовою студентами філологічних спеціальностей є самостійна та індивідуальна робота студентів. Одним із видів позааудиторної роботи є дослідження лексики латинського походження в українській та західноєвропейських мовах на матеріалах періодичної преси.

Виконання такого завдання передбачає використання вмінь і навичок, сформованих у процесі навчання, сприяє кращому засвоєнню та загащенню лексичного матеріалу, формуванню інтелектуальних разом із засвоєнням дослідницьких та експериментальних умінь, активізує пізнавальну діяльність студентів. Основна функція викладача у процесі такої діяльності – управління цією діяльністю студентів [2, с. 68]. Він повинен забезпечити корекцію та оперативний контроль за станом формування інтелектуальних умінь.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, рівень сформованості професійної компетенції студентів можна підвищити, якщо дотримуватись таких дидактичних умов: усвідомлення потреби подальшого вдосконалення набутих знань студентами – майбутніми вчителями іноземних мов, активізація їх

пізнавальної діяльності, структурування навчального матеріалу курсу «Латинська мова» та забезпечення міжпредметних зв'язків,

формування вмінь і навичок граматичного та лінгвістичного аналізу навчальних текстів.

Список використаних джерел

1. Беляєва О. М. Професійно орієнтоване навчання латинської мови студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. М. Беляєва. — К., 2011. — 21 с.
2. Ворожцова И. Б. Основы лингводидактики: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. Б. Ворожцова. — Ижевск: Удмуртский государственный университет, 2007. — 113 с.
3. Кацман Н. Л. Методика преподавания латинского языка в институтах и на факультетах иностранных языков / Н. Л. Кацман. — М.: Высшая школа, 1979. — 142 с.
4. Кобів Й. У. Роль рідної мови у процесі викладання латинської мови / Й. У. Кобів // Методика викладання класичних мов. Лекції для студентів університету відділу класичної філології. — Львів: Львів. держ. ун-т, 1965. — С. 28–40.
5. Словник української мови. — К.: Наукова думка, 1979. — 658 с.
6. Шовковий В. М. Методичні основи застосування взаємозіставного методу в навчанні граматики класичних мов: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / В. М. Шовковий. — К., 2004. — 21 с.

References

1. Byelyayeva, O. M., 2011. *Profesijno orijentovane navchannya latynskoyi movy studentiv vyshchych medychnykh navchalnykh zakladiv III-IVrivrivniv akredytatsiyi* [Professionally oriented teaching of Latin language for students of higher medical institutions of III-IV levels of accreditation]. Candidate of pedagogical sciences. Kyiv, 21p.
2. Vorozhtsova, I. B., 2007. *Osnovy lingvodidaktiki: uchebnoye posobiye dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy* [Fundamentals of Linguodidactics: a study guide for stud. higher textbook. institutions] / I. B. Vorozhtsova. — Izhevsk: Udmurt State University, 113 s.
3. Katsman, N. L., 1979. *Metodika prepodavaniya latinskogo yazyka v institutakh i na fakul'tetakh inostrannykh yazykov* [Methods of teaching the Latin language in institutes and at the faculties of foreign languages] / N. L. Katsman. — M.: Vysshaya shkola, 142 p.
4. Kobiv, Y. U., 1965. *Rol ridnoyi movy u protsesi vykladannya latynskoyi movy* [The role of the native language in the process of teaching Latin] // *Methods of teaching classical languages. Lectures for students of the University Department of Classical Philology* / Y. U. Kobiv. — Lviv: Lviv state univ., pp. 28 — 40.
5. Bilodid, I. K. ed 1979. *Slovyuk ukrayinskoyi movy* [Dictionary of the Ukrainian language] — K.: Naukova dumka, 658p.
6. Shovkovyy, V. M., 2004. *Metodychni osnovy zastosuvannya vzayemozistavnoho metodu v navchanni hramatyky klasychnykh mov* [Methodical bases of application of the intercomparison method in teaching grammar of classical languages] Candidate of pedagogical sciences. Kyiv, 21p.

В статье определены дидактические условия, которые способствуют формированию профессиональной компетенции будущих учителей иностранных языков при изучении латинского языка. Доказано, что изучение латинского языка способствует расширению мировоззрения будущих учителей иностранных языков, формирует у них научный подход к современным живым языкам, дает определенные сведения по истории и культуре античного мира. Учитывая, что дисциплина «Латинский язык» представляет собой практический курс, значительное внимание и уделено различным видам практических задач и задач для самостоятельной работы студентов, выполнение которых будет способствовать более активному процессу формирования профессиональной компетенции будущих филологов.

Ключевые слова: дидактические условия, профессиональная компетенция, латинский язык, межпредметные связи.

The didactic conditions that contribute to the formation of the professional competence of the future foreign language teacher in the course of Latin language study have been clarified in the article. The aim of the article is to find out the didactic conditions, which contribute to the formation of the professional competence of a future foreign language teacher in the course of Latin language study. Since the discipline "Latin language" is a practical course, we consider it is appropriate to pay considerable attention in the article to different types of practical tasks as well as to those for students' independent work. The performing of various exercises, in our opinion, will contribute to a more active process of the future philologists' professional competence formation. In the course of the classroom and the independent work, the delivery of the material in specially organised blocks will promote better acquisition of it. The maturity level of the students' professional competence can be increased by creating the structured training package on Latin language, which implies a linguo-didactic component in all types of student learning activities. The special structuring of the training material presupposes the restoration of ties and relationships, including those among disciplines. The progress in learning of basic teaching material is based on ranking. The main requirements for the system of tasks are the gradual increase in complexity, variability, differentiation, continuity. An important component in the process of the Latin language mastering by the future foreign language students is the independent and individual work. One of the types of extracurricular work is the study of the vocabulary of Latin origin in Ukrainian and Western European languages by using periodicals. The performing of such a task presupposes the usage of skills formed during the learning process, contributes to the better acquisition and enrichment of lexical material, the formation of intellectual, along with the acquisition of research and experimental skills promotes students' cognitive activity. The maturity level of the students' professional competence can be increased if the following didactic conditions are observed: the awareness of the need to further improve the knowledge acquired by students - future foreign language teachers, intensification of their cognitive activity, the structuring of Latin language course material and providing of interdisciplinary ties, the grammatical and linguistic texts analysis skills formation, the importance of students' independent work.

Key words: didactic conditions, professional competence, Latin language, interdisciplinary ties.